

4.4. SANT MARTÍ

Juntament amb la diada de Tots Sants, la festa de Sant Martí és una excepció dintre els mesos de romiatges i aplecs, temps en què no hi ha gairebé cap santa festivitat del qual sigui celebrada popularment, o bé hagi generat costums típics.

Aquest Sant ha inspirat molta devoció pertot arreu, tal com ho demostra el nombre de poblacions que s'anomenen Sant Martí.

Els exèrcits francs, en agraïment al sant, solien erigir una capelleta a sant Martí en tots els cims que conquerien. Aquest costum explica la gran devoció de què era objecte en tota la Catalunya Vella. Sant Martí va ser escollit els primers temps de l'Edat Mitjana com a patró de la noblesa catalana; més tard, va ser substituït el seu patronatge pel de sant Jordi.

Sant Martí era el dia en què s'havia de pagar el lloguer fet a canvi de mantenir un porc; en alguns indrets aquest dia es feia la matança del porc. També s'encetava el vi novell: els homes anaven a la tarda a visitar diferents cellers, on els propietaris els oferien les primícies de la collita.

A la parla quotidiana, sovint ens referim a **l'estiuet de Sant Martí** per referir-nos als dies de bon temps que hi ha abans de començar l'hivern. L'origen de l'estiuet s'explica amb la llegenda següent:

Un dia de novembre anava el soldat Martí cap al nord de França per guerrear amb les legions romanes, a les què pertanyia. Tot estava nevat i el fred era glacial; quan es va fer de nit, el sant va demanar hostalatge en una casa de pagès que va trobar pel camí. La família que hi vivia el va rebre amb cordialitat i li donà sopar i llit. A l'endemà, li van oferir que no marxés, perquè el temps era molt fred, però Martí va refusar la generosa invitació i prosseguí el camí. El fred i la neu anaven augmentant. De sobte va sentir uns gemecs que venien d'un captaire que tremolava de fred i que estava a punt de morir-se. El sant el va socórrer, va treure l'espasa, va partir pel mig la seva capa i en va donar la meitat al pobre. La hi va donar en nom de Crist; així, en pronunciar aquest nom, va aparèixer Jesucrist, que féu apaivagar i endolcir la temperatura.

Quadre de Doménikos Theotokópulos (1541-1614) conegut com *El greco* que representa Sant Martí partint la capa amb un pobre.

La llegenda afegeix que el miracle es produí per tal de fer l'hivern més suportable a tots els pobres del món que passen fred i gana, i estimular la generositat d'aquells que tenen soplug i menjar.

Un altre moment en què recordem el nom del sant és fent referència a l'arc iris, anomenat generalment "**arc de Sant Martí**".

REFRANYS I DITES POPULARS

Per Sant Martí, la neu al pi;
si no és al vespre, al matí.

Per Sant Martí,
mata el porc i enceta el vi.

Arc de Sant Martí al matí,
la pluja ja es aquí;
arc de Sant Martí a migdia,
pluja tot lo dia;
arc de Sant Martí a la tarda,
la pluja ja és passada.

POEMA

Avui s'escau l'aplec a l'ermitatge;
endiumenjats hi van en romiatge
pagesos i artigaires, pastors i cavallers,
i a Sant Martí quiscun un do demana,
un do que els concedeix de bona gana,
als camps bones anyades,
infants a ses mullers.

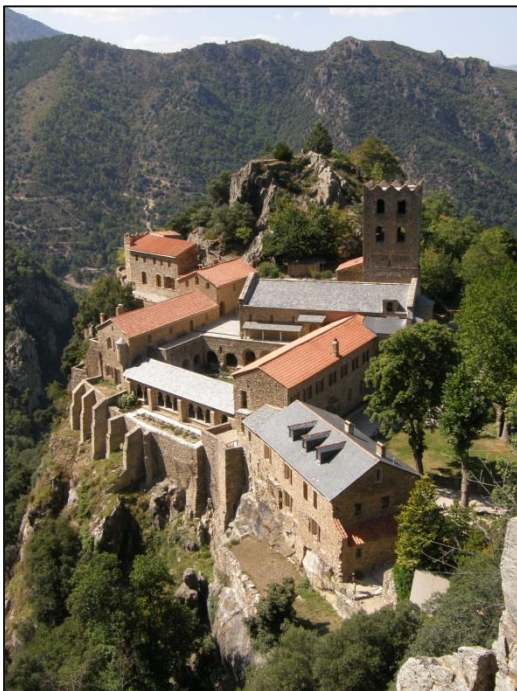
Jacint Verdaguer

Fotografia antiga de la matança del porc

Per Sant Martí es comença a beure el vi novell, als cellers es penja una branca de pi per fer conèixer als que passen que ja tenen el vi de la darrera collita.

El monestir de Sant Martí del Canigó.

A les comarques de la Catalunya Nord s'hi troba el massís del Canigó. En un esperó rocallós de la muntanya hi ha el monestir romànic de Sant Martí, fundat pel comte Guifré II de Cerdanya i Conflent. Va ser abandonat i mig destruït el 1783, posteriorment se n'inicià la reconstrucció 1902. Actualment hi ha una comunitat que hi resideix.

Sant Martí és el símbol de la Catalunya Nord. El poeta Jacint Verdaguer li va dedicar el poema èpic anomenat Canigó.

4.5. SANT NICOLAU

La festivitat d'aquest sant s'escau el dia 6 de desembre. Sant Nicolau va ser bisbe de Mira, encara que és conegut com Sant Nicolau de Bari perquè les seves relíquies van ser traslladades a aquesta ciutat. Hom li atribueix la resurrecció de tres nens trosejats per un carnisser per això és patró dels nois en general.

Vitrall del segle XVI que representa Sant Nicolau i els tres nens

Aquest dia els nens, doncs, celebraven la seva festa: s'organitzaven en colla dintre de l'escola i feien una capta al matí, per tal d'anar a berenar la tarda. En alguns llocs, els nois es disfressaven. Podríem dir que aquest dia els nois feien tot allò que les noies solien realitzar per santa Llúcia.

Actualment, la festa de Sant Nicolau torna a ressorgir a Catalunya després d'haver estat un temps gairebé oblidada pertot arreu, excepte a l'escolania de Montserrat. Atès que el sant era també patró dels escolanets, ells celebraven aquest dia la seva festa.

Nens que van a cantar Sant Nicolau per les cases.

Sant Nicolau és el paral·lel cristià d'un de tants personatges mítics que, cap a la darrereria i el començament de l'any, recorren tot Europa i porten regals, sobretot per a la mainada. Sant Nicolau és conegut com Santa Klaus o Sinter Klass.

Sant Nicolau que porta regals als nens.

4.5.1. Festa del bisbetó

Se celebra a Montserrat i el seu origen sembla procedir de les antigues festes d'inversió que se celebraven pels Sants Innocents: el dia de Santa Cecília (22 de novembre), patrona dels músics i, per tant, de l'escolania, nomenaven la terna, de la qual haurien de sortir el bisbetó, el vicari i el secretari. Durant uns dies, hi ha una campanya electoral per part dels escolans per fer escollir el seu candidat, que surt d'una votació solemne, realitzada amb tots els cerimonials.

Durant vint-i-quatre hores, el bisbetó regeix com a bisbe dels nois, amb tota la categoria i deferència bisbals, oficia i sermoneja tot reproduint l'activitat dels bisbes. La festa conté una representació teatral, i cantada, de la llegenda de Sant Nicolau. Actualment el bisbetó gaudeix d'una certa autoritat restringida , però, al marc de l'escolania. Abans, però, el bisbetó es convertia en l'amo de Montserrat i actuava com a vertader bisbe. La setmana següent a la del seu episcopat, cada matí els patges fins i tot li servien la xocolata amb tota la cerimònia.

Fotografia antiga del bisbetó a Montserrat.

CANÇO DE SANT NICOLAU

"Sant Nicolau,
Bisbe de Pau,
Pansas y figas
y nous y olivas
y tot lo que volgau;
Caritat, senyora,
caritat si os plau
Que'n venim de Roma
Que'n portam corona
De Sant Nicolau.
Bisbe de Pau "

REFRANYS I DITES POPULARS

Per l'Advent,
posa't al sol
i guarda't del vent.

Sant Marc, Santa Creu,
santa Bàrbara,
no ens deixeu.

